

ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА



Анна Наконечна,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри теорії та філософії права
Львівського національного університету
імені Івана Франка
ORCID: 0000-0003-0622-9386

DOI 10.32782/2306-9082/2024-54-6

УДК 340.12

Роль Верховного Суду в усуненні недоліків правового регулювання, які ускладнюють ефективне задоволення правових потреб (за матеріалами практики Великої Палати)

Як відомо, юридико-технічні недоліки законодавства ускладнюють, так чи інакше, належне задоволення правових потреб учасників суспільного життя, що зумовлює необхідність пошуку способів їх усунення. Даній проблематиці присвятили свої праці такі науковці як Косович В. М., Погребняк С. П., Портнов А. В., Москалюк О. В. тощо.

Метою статті є детальний аналіз найбільш поширених дефектів і практику їхнього подолання на підставі постанов ВС. Такі можливості цього органу зумовлені тим, що відповідно до ч. 5–6 ст.13 Закону України «Про

судоустрій і статус суддів» висновки щодо застосування норм права, викладені у постановях ВС, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права, а також враховуються іншими судами при застосуванні таких норм. Завдяки цьому ВС спроможний, так би мовити, нейтралізувати юридико-технічні недоліки, яких, подекуди, на жаль, не позбавлене українське законодавство і які, відтак, послаблюють ефективність правового регулювання процесу задоволення правових потреб.



До таких недоліків, на думку професора В. Косовича, належать, явно виражені (законодавчі прогалини, колізії та дублювання) і частково виражені (нормотворчі помилки). А одним із найбільш дієвих засобів подолання цих недоліків є судова практика [1, с. 15–16; 218, с. 9, 103–104, 109, 113–114, 122, 130, 142–143, 327, 396].

Подолання законодавчих прогалин має два загальновизнані способи. Перший із них – аналогія закону – вирішення справи за наявності прогалини на основі норми права, що регулює найбільш подібні суспільні відносини.

Прикладом може бути прогалина, яка полягає у відсутності в цивільному законодавстві положення щодо можливості визнання договору недійсним після його розірвання, що перешкоджає задоволенню потреби у юридичній визначеності в правовідносинах сторін цього договору, які могли діяти всупереч законодавству ще у момент укладення договору, а тому і на час його розірвання. Засоби подолання цієї прогалини продемонстровані у постанові ВП ВС від 27.11.2018 р. у справі № 905/1227/17 [2]. Проаналізувавши приписи ЦК щодо недійсності правочинів, ВП ВС дійшла висновку, що розірвання сторонами договору, виконаного повністю або частково, не позбавляє його сторони права на звернення до суду з позовом про визнання такого договору недійсним. Окрім цього, як вказала ВП ВС, не перешкоджає поданню відповідного позову і закінчення строку (терміну) дії правочину до моменту звернення до суду.

Зауважимо, що упродовж 2018–2019 рр. ВП ВС прийняла ще низку постанов, якими подолала прогалини у чинному законодавстві, зокрема:

1) постанова від 17.04.2018 р. у справі № 200/11343/14-ц [3] (про можливість відповідача, – який не був належно повідомлений про час і місце розгляду справи у суді першої інстанції

та не брав участі у такому розгляді, а тому не міг заявити у цьому суді про сплив позовної давності до ухвалення ним заочного рішення, – подати таку заяву до апеляційного суду);

2) постанова від 30.01.2019 р. у справі № 442/456/17 [4] (щодо права на пільгову пенсію за вислугу років викладачів позашкільних навчальних закладів за відсутності прямої вказівки на їхні посади у Переліку закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років, затвердженому постановою КМ України від 04.11.1993 р. № 909 [5], у відповідній редакції);

3) постанова від 13.02.2019 р. у справі № 822/524/18 [6] (про можливість переведення держслужбовця з інвалідністю II групи, який має відповідний стаж роботи на держслужбі, з пенсії по інвалідності на пенсію державного службовця до досягнення пенсійного віку);

4) постанова від 26.06.2019 р. у справі № 905/1956/15 [7] (ВП ВС застосувала до правовідносин щодо заміни боржника у виконавчому провадженні приписи ч. 3 ст. 109 і ст. 619 ЦК про те, що юридична особа, з якої був здійснений виділ, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями, які згідно з розподільчим балансом перейшли до юридичної особи, що утворилася внаслідок виділу, а кредитор може вимагати задоволення його вимоги як від основного боржника, так і від особи, яка несе субсидіарну відповідальність; ВП ВС вирішила, що внаслідок виділення з юридичної особи-первісного боржника іншої юридичної особи, до якої перейшов борг першої за судовим рішенням, виділена юридична особа стає основним боржником у виконавчому провадженні, а та юридична особа, яка була первісним боржником за судовим рішенням, стає у виконавчому провадженні субсидіарним боржником);



5) постанова від 10.12.2019 р. у справі № 925/698/16 [8] (ВП ВС усунула прогалину у законодавстві щодо неможливості відновлення банківської ліцензії після її відкликання Національним банком України, якщо відповідне рішення останнього скасував через юридико-організаційні порушення суд; ВП ВС вирішила, що, якщо банк, визнаний проблемним, не відповідає вимогам банківського законодавства, дотримання яких є обов'язковим для наявності банківської ліцензії, недоліки у процедурах виведення такого банку з ринку не можуть бути підставою для поновлення цієї ліцензії).

Другим способом подолання прогалин є аналогія права, тобто вирішення юридичної справи на основі загальних або галузевих принципів права за відсутності не тільки норми, яка мала би прямо регулювати суспільні відносини, але й норми, яка регулює аналогічні відносини. Можливість вдатися до аналогії закону та аналогії права закріплена у ЦК (ст. 8), СК (ст. 10), ЦПК (ч. 9 ст. 10), ГПК (ч. 10 ст. 11), КАС (ч. 6 ст. 7), проте цю можливість суди використовують нечасто. Прикладами судових рішень, в яких у 2018–2019 рр. ВП ВС застосувала аналогію закону, можна вважати такі:

1) постанова від 27.11.2019 р. у справі № 629/847/15-к [9] (про врегулювання за аналогією процесуального закону, незважаючи на відсутність цього інституту у КПК, процесуальних відносин щодо можливості відступу від висновку об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі ВС цією самою об'єднаною палатою, як є у цивільній, господарській і адміністративній юрисдикціях);

2) постанова від 04.12.2018 р. у справі № 910/18560/16 [10] (ВП ВС на підставі приписів статті 120 ЗК, статті 377 ЦК, які передбачають перехід права на земельну ділянку в разі набуття права власності на об'єкт нерухомості, сформулювала принцип

єдності юридичної долі земельної ділянки та розташованої на ній будівлі або споруди, а далі поширила цей принцип на перехід права власності на нерухомий об'єкт, споруджений на земельній ділянці, яка перебуває на праві постійного користування);

3) постанова від 05.12.2018 р. у справі № 713/1817/16-ц [11] (застосувавши принцип єдності юридичної долі земельної ділянки та спорудженого на ній об'єкта нерухомого майна, ВП ВС встановила наявність цивільного інтересу в оформленні права на земельну ділянку під спорудженням на ній об'єктом, придбаним у власність).

Розв'язання колізій здійснюється залежно від їхніх різновидів за правилами, що передбачені законодавством або правовою доктриною. Серед них вирізняють ієрархічні, змістовні, темпоральні та «змішані» (темпорально-змістовні, ієрархічно-змістовні, темпорально-ієрархічні) [див. також: 12, с. 100–107; 13, с. 9–14, 16; 14, с. 5–11].

Ієрархічні колізії долаються шляхом застосування норми, що закріплюється в нормативно-правовому акті, який має вищу юридичну силу. Так, правила подолання колізій юридичних норм Конституції України та закону, а також норм міжнародних договорів і закону сформульовані на законодавчому рівні. Стосовно першої колізії, то ч. 2 ст. 8 Конституції України встановлює, що Основний Закон має найвищу юридичну силу, а закони й інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України та повинні їй відповідати. Щодо другої, то ч. 1 ст. 9 Конституції України та ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. № 1906-IV [15] визначають, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВР України, є частиною національного законодавства України, а ч. 2 ст. 19 вказаного Закону вказує, що якщо міжнародним договором України, який набрав

чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Прикладом колізій між нормами закону та підзаконного нормативного акта може слугувати колізія між ч. 5 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII [16] і п.14 розділу III Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5 [17]. Ця колізія полягає у тому, що вказаний Закон передбачив можливість передавання виконавчого документа від одного приватного виконавця іншому або відповідному органу ДВС, або від органу ДВС – приватному виконавцю лише за заявою стягувача. Закон не зобов'язав приватного виконавця передавати виконавче провадження, яке перебуває у нього на виконанні, державному виконавцю з тієї підстави, що у державного виконавця є зведене виконавче провадження щодо того самого боржника. Натомість зазначена Інструкція імперативно визначила, що у разі, якщо стосовно одного боржника відкрито декілька виконавчих проваджень про стягнення коштів, то вони об'єднуються у зведене виконавче провадження та виконуються тим державним виконавцем, який відкрив перше таке провадження; більше того, нові виконавчі провадження щодо цього боржника за наявності зведеного виконавчого провадження приєднуються до останнього. Вказане по суті означає обов'язок приватного виконавця у разі відкриття ним виконавчого провадження передати останнє державному виконавцеві, в якого знаходиться зведене виконавче провадження стосовно того самого боржника. Означена колізія не дає змоги задовольнити потребу у юридичній визначеності процедури вчинення виконавчих дій приватним

виконавцем у разі надходження до нього на виконання виконавчого документа про стягнення коштів з боржника, стосовно якого у державного виконавця вже є зведене виконавче провадження.

Засоби розв'язання такої колізії відображені у постанові ВП ВС від 05.12.2018 р. у справі № 904/7326/17 [18]. ВП ВС вказала, що положення зазначеної Інструкції слід розглядати як такі, що запроваджені відповідно до вимог Закону, а тому не можуть йому суперечити, в тому числі встановлювати нові вимоги, які прямо не передбачені Законом, на виконання якого ця Інструкція затверджена.

Ще одним прикладом подолання ієрархічної колізії може бути постановова ВП ВС від 04.12.2019 р. у справі № 520/3939/19 (Пз/9901/10/19) [19] (колізія між п.4, 5 ч.1 ст.4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI [20] і п. 16 розділу IV Порядку формування та подання страховальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 14.04.2015 р. № 435 [21]).

Змістовні колізії виникають внаслідок часткового збігу обсягів правового регулювання певних суспільних відносин і пов'язані з конкуренцією загальних, спеціальних і виняткових норм права. Для прикладу, колізія між приписами п. «а» ч. 1 ст. 341 ГПК та ч. 5 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII стосовно того, в яких днях – календарних або робочих відповідно – рахувати строк на оскарження до суду рішень, дій або бездіяльності державного виконавця та посадових осіб ДВС щодо виконання судового рішення, не давала змоги задовольнити потребу в юридичній визначеності щодо строку



такого оскарження. Цю колізію ВП ВС усунула у постанові від 13.03.2019 р. у справі № 920/149/18 [22].

ВП ВС вказала, що у ст. 74 вказаного Закону, яка регулює, зокрема, відносини, що виникають під час оскарження рішень, дій або бездіяльності державного виконавця не тільки до суду, але й до органів державної виконавчої служби, є загальні норми щодо норм ст. 339-341 ГПК. Тому під час оскарження саме до суду рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС або приватного виконавця, на виконанні яких перебуває виконавчий документ господарського суду, слід дотримувати відповідних положень ГПК, зокрема щодо права на звернення з такою скаргою впродовж десяти календарних, а не робочих днів (п. «а» ч. 1 ст. 341 цього кодексу).

Іншим прикладом подолання змістовної колізії може бути постановою ВП ВС від 05.12.2019 р. у справі № 9901/495/19 [23], в якій суд вирішив, що приписи ст. 46 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016 р. № 1798-VIII [24] є спеціальними щодо приписів ч. 4 ст. 22, п. 2, 3 ч. 1, ч. 4 ст. 266 КАС, а тому ухвала Вищої ради правосуддя про відкриття дисциплінарної справи щодо судді не може бути оскаржена.

При *збігу темпоральної та змістовної колізій*, що виникає внаслідок більш пізнього введення в дію загальної норми, пріоритет надається спеціальній нормі, хоча її й прийнято раніше. Як приклад, розглянемо колізію між ч. 3 ст. 22 Закону України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 р. № 1023-XII [25] про звільнення споживачів від сплати судового збору за позовами, що пов'язані з порушенням їхніх прав, а також ст. 5 Закону України «Про судовий збір» від 08.07.2011 р. № 3674-VI [26] у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих

актів України щодо сплати судового збору» від 22.05.2015 р. № 484-VIII [27], згідно з яким споживачів було виключено з переліку осіб, які мають пільги щодо сплати судового збору. Внаслідок такої колізії споживачі певний час не мали можливості задовольнити потребу у захисті їхніх прав судом без оплати судового збору.

У постанові від 21.03.2018 р. у справі № 761/24881/16-ц [28] ВП ВС вказала, що Закон України «Про захист прав споживачів», який прийнятий раніше, є спеціальним щодо Закону України «Про судовий збір», в якому немає вичерпного переліку осіб, які звільнені від сплати судового збору. А крім того, відсутність категорії споживачів у такому переліку не може безумовно означати те, що споживачі не мають вказаної пільги, встановленої спеціальним законом, який гарантує реалізацію та захист саме їхніх прав.

Іншим прикладом збігу темпоральної та змістовної колізії може слугувати колізія між ст. 256 ЦК та ст. 88 Закону України «Про нотаріат» від 02.09.1993 р. № 3425-XII [29] щодо строку звернення до нотаріуса із заявою про вчинення виконавчого напису. Вона полягає у тому, що ст.88 вказаного Закону містить різні строки для звернення до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису: три роки – у відносинах за участю громадян, один рік – для відносин за участю підприємств, установ і організацій. На момент ухвалення ВР України цього Закону діяв Цивільний кодекс УРСР 1963 р. [30], який встановлював позовну давність залежно від суб'єктного складу сторін правовідносин: три роки у відносинах за участю громадян і один рік у справах за участю підприємств, установ і організацій. Після внесення змін до Цивільного кодексу УРСР у 1995 р., а тим більше після набрання чинності новим ЦК у 2004 р., строки, встановлені у ст.88 згаданого Закону, не були узгоджені з позовною давністю,

яка стала визначатися за предметом спору, а не за суб'єктною ознакою. Така неузгодженість строків на звернення за захистом права до суду та до нотаріуса перешкоджала задоволенню потреби в юридичній визначеності для мети вчинення виконавчого напису.

Долаючи вказану темпорально-змістовну колізію, ВП ВС у постанові від 02.07.2019 р. у справі № 916/3006/17 [31] вказала, що загальний строк для звернення до нотаріуса із заявою про вчинення виконавчого напису має становити три роки незалежно від суб'єктного складу сторін правовідносин, а якщо для вимоги, за якою видається виконавчий напис, законом встановлено іншу (спеціальну) позовну давність, виконавчий напис видається у межах цього строку.

У разі збігу ієрархічної та змістовної колізій, коли загальна і спеціальна норми містяться в актах, що мають різну юридичну силу, перевага повинна віддаватись спеціальній нормі, навіть якщо вона має меншу юридичну силу. Однак, якщо нижчий правотворчий орган не був уповноважений видавати акт з такою спеціальною нормою, а отже, вирішувати питання по-іншому, ніж визначено в акті вищої юридичної сили, повинна діяти загальна норма вищої юридичної сили.

Для прикладу, у постанові від 05.06.2019 р. у справі № 755/12638/15 [32] ВП ВС подолала колізію між приписами ч.5 ст.50 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 р. № 4452-VI (далі – Закон № 4452-VI) [33], ст.23 Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» від 19.06.2003 р. № 978-IV (далі – Закон № 978-IV) [34] та приписом абз. 16 п. 4.18 глави 4 розділу V Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку, затвердженого рішенням виконавчої

дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 05.07.2012 р. № 2 (далі – Положення) [35]. Проблема полягала у тому, в якому порядку під час ліквідації банку, який був управителем фонду фінансування будівництва (далі – ФФБ), повертати інвесторам цього будівництва кошти оперативного резерву, обліковані у банку на рахунках ФФБ: повертати їх у порядку черговості, визначеної у ст. 52 Закону № 4452-VI, оскільки це передбачено у Положенні, чи повернення цих коштів має відбуватися поза чергою, оскільки такі кошти згідно із Законами № 978-IV і № 4452-VI не включаються до ліквідаційної маси банку, в якому створений ФФБ. Наявність означеної колізії впливала на задоволення потреб багатьох довіритель, які інвестували кошти у будівництво через ФФБ, але банк, в якому створений ФФБ, був визнаний неплатоспроможним. У разі задоволення вимог таких довіритель у порядку черговості вимог кредиторів до банку, який ліквідується, ці довірители могли не отримати ні інвестовані ними кошти, ні об'єкт будівництва.

Ст. 23 Закону № 978-IV передбачає можливість заміни за рішенням суду управителя ФФБ, а також встановлює, що у разі ліквідації управителя ФФБ кошти на рахунку ФФБ не включаються до ліквідаційної маси управителя ФФБ і спрямовуються виключно на задоволення вимог довіритель до управителя ФФБ згідно з Правилами ФФБ. Ч. 5 ст. 50 Закону № 4452-VI та абз. 1 п. 4.18 глави 4 розділу V Положення теж вказували, що кошти на рахунку ФФБ не включаються до ліквідаційної маси банку. Натомість абз. 16 п. 4.18 глави 4 розділу V Положення визначав, що у разі ліквідації банку-управителя ФФБ кошти на рахунку такого ФФБ спрямовуються виключно на задоволення вимог довіритель до банку-управителя ФФБ, що ліквідується, але включаються до сьомої черги вимог кредиторів.



ВП ВС вирішила, що у правовідносинах стосовно ФФБ пріоритетними є норми Закону № 978-IV, хоча приписи ст.23 останнього не суперечать ч. 5 ст. 50 Закону № 4452-VI. Крім того, ВП ВС зазначила, що Положення є підзаконним нормативно-правовим актом, який може застосовуватися до спірних правовідносин лише у частині, яка не суперечить Законом України.

У разі збігу *темпоральної та ієрархічної колізії*, що виникає внаслідок більш пізнього введення в дію норми, яка міститься в акті меншої юридичної сили, пріоритет віддається нормі, яка міститься в нормативно-правовому акті, що прийнятий пізніше, навіть якщо він має нижчу юридичну силу. Приклади подолання таких колізій у практиці ВП ВС за 2018–2019 рр. виявити не вдалося.

ВП ВС у постановках також долає частково виражені недоліки нормативно-правових актів, зокрема спричинені неналежним використанням конкретних засобів законотворчої техніки. Як приклад розглянемо тлумачення приписів ЦК щодо застосування позовної давності до негативного позову. Ст.268 ЦК не передбачає, що вимога власника про усунення перешкод у володінні та користуванні його майном, зокрема про виселення, належить до вимог, на які позовна давність не поширюється. Проте власник, який не втратив володіння його майном, має потребу у будь-який час вимагати усунення перешкод у користуванні та розпорядженні цим майном, а не лише впродовж трьох років з моменту, коли почали вчинятися відповідні перешкоди. Навіть після спливу цих трьох років він залишається володіючим власником, а тому повинен мати можливість захистити його право. Тому у постанові від 04.07.2018 р. у справі № 653/1096/16-ц [36] ВП ВС змінила підхід ВС України, зафіксований у постанові від 27.01.2016 р. у справі № 6-2913цс15

[37] про поширення загальної позовної давності на вимоги власника про виселення наймача зі службового житла. ВП ВС звернула увагу на те, що власник житла не втрачає володіння ним лише у зв'язку з тим, що відповідний об'єкт переданий у найм, як і не втрачає право власності на цей об'єкт. Допоки особа є власником нерухомого майна, вона не може бути обмежена у праві звернутися до суду з позовом про усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження цим майном, зокрема і шляхом виселення. А тому негативний позов можна заявити впродовж всього часу тривання відповідного правопорушення.

Повне ж усунення зазначених вище недоліків здійснюється кількома загальновизнаними способами удосконалення (підвищення якості) нормативно-правових актів України, а саме: 1) прийняття нормативно-правового акта у новій редакції; 2) внесення змін до нормативно-правового акта; 3) кодифікація нормативно-правового акта; 4) офіційне тлумачення-роз'яснення нормативно-правового акта [12, с. 50, 122]. Тобто, внаслідок правотворчої та правоінтерпретаційної діяльності може підвищуватися здатність нормативно-правових актів задовольняти потреби їхніх адресатів.

Отже, виходячи із усього вищезазначеного, можемо зробити висновки, задоволення правових потреб ускладнюється наявністю юридико-технічних недоліків в актах чинного законодавства. Найбільш поширеними різновидами таких недоліків є, зокрема, явно виражені (законодавчі прогалини і колізії) та частково виражені (нормотворчі помилки). Значний внесок у подолання цих юридико-технічних дефектів на сьогодні в Україні робить, зокрема, ВП ВС у постановках за результатами розгляду конкретних судових справ.

Список використаних джерел

1. Косович В. Судова практика як засіб подолання недоліків нормативно-правових актів України. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2015. Вип. 62. С. 14-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2015_62_4
2. Постанова ВП ВС від 27.11.2018 р., справа № 905/1227/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78376886>.
3. Постанова ВП ВС від 17.04.2018 р., справа № 200/11343/14-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74963810>.
4. Постанова ВП ВС від 30.01.2019 р., справа № 442/456/17 (К/9901/34462/18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79684887>.
5. Перелік закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років, затверджений постановою КМ України від 04.11.1993 р. № 909 (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-93-п>.
6. Постанова ВП ВС від 13.02.2019 р., справа № 822/524/18 (Пз/9901/23/18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80147824>.
7. Постанова ВП ВС від 26.06.2019 р., справа № 905/1956/15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83482785>.
8. Постанова ВП ВС від 10.12.2019 р., справа № 925/698/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87393947>.
9. Постанова ВП ВС від 27.11.2019 р., справа № 629/847/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86105184>
10. Постанова ВП ВС від 04.12.2018 р., справа № 910/18560/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80427441>.
11. Постанова ВП ВС від 05.12.2018 р., справа № 713/1817/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78534729>.
12. Косович В. М. Загальнотеоретичні аспекти удосконалення нормативно-правових актів України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. 488 с.
13. Погребняк С. П. Колізії у законодавстві України та шляхи їх переборення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Харків: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2001. 19 с.
14. Портнов А. В., Москалюк О. В. Види колізій у законодавстві України. *Юрист України*. 2012. № 1-2 (18-19). С. 5-12.
15. Про міжнародні договори України. Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>
16. Про виконавче провадження. Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
17. Інструкція з організації примусового виконання рішень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5 (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12>.
18. Постанова ВП ВС від 05.12.2018 р., справа № 904/7326/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78534731>
19. Постанова ВП ВС від 04.12.2019 р., справа № 520/3939/19 (Пз/9901/10/19). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86401183>.
20. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.
21. Порядок формування та подання страхувальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 14.04.2015 р. № 435 (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0460-15>.



22. Постанова ВП ВС від 13.03.2019 р., справі № 920/149/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80854638>
23. Постанова ВП ВС від 05.12.2019 р., справа № 9901/495/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86333762>
24. Про Вищу раду правосуддя. Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.
25. Про захист прав споживачів. Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>.
26. Про судовий збір. Закон України від 08.07.2011 р. № 3674-VI (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>
27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору. Закон України від 22.05.2015 р. № 484-VIII (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/484-19/ed20150901#n26>
28. Постанова ВП ВС від 21.03.2018 р., справа № 761/24881/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73054749>.
29. Про нотаріат. Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
30. Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963 р. № 1540-VI (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1540-06>.
31. Постанова ВП ВС від 02.07.2019 р., справа № 916/3006/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83589983>
32. Постанова ВП ВС від 05.06.2019 р., справа № 755/12638/15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82308714>
33. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб. Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>
34. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю. Закон України від 19.06.2003 р. № 978-IV (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-15>
35. Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку, затвердженим рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 05.07.2012 р. № 2 (з подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1581-12>.
36. Постанова ВП ВС від 04.07.2018 р., справа № 653/1096/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75296538>
37. Постанова ВС України від 27.01.2016 р., справа № 6-2913цс15. URL: [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/c236790ec171de49c2257f4d004268a2/\\$FILE/6-2913%D1%86%D1%8115.doc](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/c236790ec171de49c2257f4d004268a2/$FILE/6-2913%D1%86%D1%8115.doc)

Наконечна А. М. Роль Верховного Суду в усуненні недоліків правового регулювання, які ускладнюють ефективне задоволення правових потреб (за матеріалами практики Великої Палати)

У статті проаналізовано особливості найбільш поширених дефектів законодавства України та практику їх подолання на підставі постанов Великої Палати Верховного Суду. Виявлено, що найбільш поширеними різновидами недоліків чинного законодавства є явно виражені (законодавчі прогалини і колізії) та частково виражені (нормотворчі помилки). Відзначено, що значний внесок у подолання цих юридико-технічних дефектів на сьогодні в Україні робить Велика Палата Верховного Суду у постановках за результатами розгляду конкретних судових справ. Дослідження її судової практики за період 2018-2019 р.р. дозволило встановити випадки, коли Велика Палата Верховного Суду заповнювала прогалини у законодавстві за допомогою аналогії закону (вирішення справи за наявності прогалини на основі норми права, що регулює найбільш подібні суспільні відносини) й аналогії права (вирішення юридичної справи на основі загальних або

галузевих принципів права за відсутності не тільки норми, яка мала би прямо регулювати суспільні відносини, але й норми, яка регулює аналогічні відносини), долала ієрархічні, змістовні, темпорально-змістовні, ієрархічно-змістовні та темпорально-ієрархічні юридичні колізії, а також частково виражені недоліки нормативно-правових актів, спричинені неналежним використанням конкретних засобів законотворчої техніки.

Також зазначено, що повне усунення вищезазначених недоліків здійснюється кількома загально визнаними способами удосконалення (підвищення якості) нормативно-правових актів України, а саме: 1) прийняття нормативно-правового акта у новій редакції; 2) внесення змін до нормативно-правового акта; 3) кодифікація нормативно-правового акта; 4) офіційне тлумачення-роз'яснення нормативно-правового акта. І цим доведено, що внаслідок правотворчої та правоінтерпретаційної діяльності може підвищуватися здатність нормативно-правових актів задовольнити потреби їхніх адресатів.

Ключові слова: законодавчі прогалини, законодавчі колізії, аналогія права, аналогія закону.

Nakonechna A. The role of the Supreme Court in eliminating the shortcomings of legal regulation that complicate the effective satisfaction of legal needs (based on the practice of the Grand Chamber)

The article analyzes the features of the most common defects in the legislation of Ukraine and the practice of overcoming them based on the decisions of the Grand Chamber of the Supreme Court. It was found that the most common types of shortcomings of the current legislation are clearly expressed (legislative gaps and conflicts) and partially expressed (normative errors). It was noted that a significant contribution to overcoming these legal and technical defects in Ukraine today is made by the Grand Chamber of the Supreme Court in rulings based on the results of consideration of specific court cases. Research of her judicial practice for the period 2018-2019. made it possible to establish cases when the Grand Chamber of the Supreme Court filled gaps in the legislation using the analogy of lex (resolving a case in the presence of a gap based on the rule of law governing the most similar social relations) and the analogy of law (solving a legal case on the basis of general or branch principles of law in the absence of not only a norm that should directly regulate social relations, but also a norm that regulates similar relations), overcame hierarchical, substantive, temporal-content, hierarchical-content and temporal-hierarchical legal conflicts, as well as partially expressed shortcomings of regulatory legal acts, caused by the improper use of specific means of law-making technology.

It is also stated that the complete elimination of the above-mentioned shortcomings is carried out by several generally recognized methods of improvement (increasing the quality) of normative legal acts of Ukraine, namely: 1) adoption of a normative legal act in a new edition; 2) making changes to the regulatory act; 3) codification of the regulatory act; 4) official interpretation-explanation of the normative legal act. And this proves that as a result of law-making and law-interpreting activities, the ability of normative-legal acts to meet the needs of their addressees can be increased.

Key words: legislative gaps, legislative conflicts, analogy of law, analogy of law.

